

Papur Tystiolaeth Llywodraeth Cymru – Rhaglen ARFOR

18/02/2026

Mae'r papur hwn yn rhoi crynodeb o'r rhaglen ARFOR ac fe'i paratowyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, porthladdoedd a Chysylltiadau Rhyngwladol, cyn y cyfarfod a gynhelir ddydd Mercher 4 Mawrth 2026 pan fydd Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a'r Gymraeg ac Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi, Ynni a Chynllunio yn edrych ymlaen at roi tystiolaeth/trafod ymhellach.

Cynnwys

1. Cefndir.....	3
2. ARFOR 1 (2019–2021).....	4
3. ARFOR 2 (2022 – 2025).....	6
4. Sefyllfa Bresennol a Charnau Nesaf.....	8

1. Y Cefndir

1. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu £11m o gyllid grant i'r awdurdodau lleol yn rhanbarth ARFOR Ynys Môn, Gwynedd, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin i gyflwyno rhaglen strategol sydd wedi'i chynllunio i gefnogi datblygiad economaidd a'r Gymraeg ar draws ardaloedd y pedwar awdurdod lleol. Mae'r rhaglenni, yn seiliedig ar gynigion a dderbyniwyd gan y pedwar awdurdod gyda'i gilydd, wedi cael eu rheoli gan Gyngor Gwynedd a'u cyflwyno gan ystod o bartneriaid dan gontract a chan yr awdurdodau lleol eu hunain. Mae ARFOR wedi ceisio profi amrywiaeth o ddulliau, gan gydnabod bod economi leol gref yn hanfodol i gynnal y Gymraeg yng nghefn gwlad Cymru.
2. Roedd y rhaglen ARFOR gychwynnol (y cytunwyd arni fel rhan o'r cytundeb cyllidebol rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru), yn gweithredu rhwng 2019 a 2021, gyda chyllid refeniw o £2 filiwn.
3. Fel rhan o'r Cytundeb Cydweithredu roedd ymrwymiad i gyd-gynhyrchu cam 2 o'r rhaglen ARFOR gydag awdurdodau lleol. Gan adeiladu ar brofiad y rhaglen gynharach, darparwyd £11 miliwn arall o gyllid i ARFOR 2 rhwng 2022 a 2025 i gefnogi rhaglen fwy strategol o ymyriadau.
4. Yn ystod y flwyddyn ariannol gyfredol, mae cyllideb o £500k ar gael i'r awdurdodau lleol i gynnal ymarfer "oedi a myfyrio", tra'n cadw cyllid ar gyfer cydlynnydd y rhaglen ac agweddau ar y rhaglen (wedi'i anelu'n bennaf at bobl ifanc). Bydd y gwaith hwn yn allweddol i helpu i lywio ffordd ymlaen ochr yn ochr â phrif ffrydio swyddogaethau.
5. Roedd strwythur llywodraethu ar waith ar gyfer Rhaglen ARFOR trwy sefydlu Bwrdd Rhaglen, sy'n cynnwys Arweinwyr pob un o'r 4 awdurdod lleol, i ddarparu cyfeiriad strategol a gwneud penderfyniadau. Cefnogwyd hyn gan grŵp Swyddogion gyda chynrychiolwyr o bob un o'r awdurdodau lleol. Mae'r ddau Grŵp, a'r Cydlynnydd Rhaglen a gyflogir gan Gyngor Gwynedd gyda chyllid drwy'r rhaglen, wedi gweithio'n agos gyda swyddogion o dimau Economi a'r Gymraeg Llywodraeth Cymru.

2. ARFOR 1 (2019–2021)

6. Darparwyd cyllid o £2 filiwn i ARFOR 1 i dreialu dulliau arloesol o hyrwyddo entrepreneuriaeth, twf busnes, gwytnwch cymunedol a'r Gymraeg. Roedd yn targedu cymorth yng Ngwynedd, Ynys Môn, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin ac fe'i cyflwynwyd dros gyfnod o ddwy flynedd 2019/20 a 2020/21.
7. Roedd y cyllid – a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru drwy Gyngor Gwynedd i'r 4 awdurdod lleol – yn seiliedig ar gynnig a dderbyniwyd gan yr awdurdodau lleol a oedd yn ceisio hwyluso dulliau newydd ac arloesol o gefnogi datblygiad economaidd yn y rhanbarth, drwy:
 - Hyrwyddo menter a chefnogi twf busnes mewn ardaloedd sydd â chyfran uchel o siaradwyr Cymraeg
 - Creu mwy o swyddi a chyflog gwell i gadw pobl leol yn yr ardaloedd hyn ac annog y rhai sydd wedi gadael i ddychwelyd
 - Hyrwyddo gwerth eang y defnydd o'r Gymraeg a dwyieithrwydd mewn busnes, gan greu ymdeimlad bywiog o le
 - Anogaeth y busnesau a'r bobl sy'n symud i ardaloedd gwledig i werthfawrogi a defnyddio'r Gymraeg
8. Yn ogystal â threialu ymyriadau ym mhob un o'r gwahanol ardaloedd awdurdodau lleol, bwriad y gronfa oedd cefnogi prosiectau a ddatblygwyd mewn dull cydweithredol ar sail rhyng-awdurdodau o ystyried bod yr ardaloedd yn rhannu llawer o sefyllfaoedd cymdeithasol a diwylliannol tebyg.
9. Cyflwynodd rhaglen ARFOR 1 nifer o ymyriadau ar draws y 4 sir gan gynnwys:
 - **Grantiau busnes uniongyrchol:** Cynigiwyd grantiau busnes uniongyrchol gan bob un o'r pedwar awdurdod lleol, er gyda rhywfaint o amrywiad. Cynigiwyd grantiau i gefnogi buddsoddiad cyfalaf a reffeniw.
 - **Llwyddo'n Lleol:** Roedd Gwynedd ac Ynys Môn hefyd yn cynnig lleoliadau i bobl ifanc ar gynllun Llwyddo'n Lleol sy'n cael ei redeg gan Fenter Môn. Roedd y cynllun yn cynnwys rhaglen fentora 11 wythnos, gan gefnogi pobl ifanc wrth iddynt ddatblygu eu syniadau a'u cynlluniau busnes. Ochr yn ochr â'r mentora, roedd disgwyl i'r bobl ifanc ddogfennu eu profiadau trwy'r cyfryngau cymdeithasol, gyda'r nod o dynnu sylw at y cyfleoedd busnes a'r posibilïadau i bobl ifanc yn yr ardal.
 - **Ffiws/Gofod Creu:** Ariannodd gynllun Ffiws fannau dros dro o amgylch Gwynedd ac Ynys Môn gan gynnig mynediad am ddim at offer arbenigol, gyda thechnegwyr wrth law i helpu gyda hyfforddiant a defnydd. Roedd y mannau yn cynnig mynediad at offer fel argraffwyr 3D neu dorwyr laser. Y bwriad oedd cefnogi busnesau lleol i ddatblygu prototeipiau a syniadau cynnyrch.

- **Cymunedau Mentrus:** Roedd cynllun Cymunedau Mentrus yn ceisio cefnogi busnesau cymdeithasol a mentrau cymunedol i ddatblygu mannau a gweithleoedd a fyddai, yn eu tro, yn caniatáu iddynt ymestyn neu ehangu eu darpariaeth, eu cymorth a'u gwasanaethau i'r cymunedau.
 - **Bwrlwm ARFOR:** menter farchnata'r rhaglen i hyrwyddo effaith a gwersi ac i ddatblygu enghreifftiau o astudiaethau achos.
10. Roedd ARFOR 1 yn rhaglen beilot sy'n profi ymyriadau arloesol, seiliedig ar leoedd-i hyrwyddo gwytnwch economaidd a thrwy hyn y y Gymraeg. Roedd yn canolbwyntio'n bennaf ar gefnogaeth busnes, mentora pobl ifanc, cefnogaeth i fentrau cymdeithasol a phrosiectau i ymgorffori'r Gymraeg mewn lleoliad busnes.
11. Er gwaethaf rhai amgylchiadau gweithredu anodd (oherwydd Covid) roedd canlyniadau rhaglen ARFOR 1 yn cynnwys 154 o fusnesau wedi eu cefnogi, 238 o swyddi llawn-amser ac 89 o swyddi rhan-amser-wedi'u creu, a 226 o swyddi wedi'u diogelu.

3. ARFOR 2 (2022 – 2025)

12. Gan adeiladu ar raglen ARFOR 1 a'r gwerthusiad cynharach, darparwyd £11 miliwn ar gyfer ARFOR 2 rhwng 2022 a 2025 fel rhan o'r Cytundeb Cydweithredu rhwng Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru. Wedi'i gyflwyno fel grant drwy Gyngor Gwynedd ar ran y pedwar awdurdod lleol, nod hyn oedd cefnogi rhaglen strategol sy'n cefnogi datblygiad economaidd a'r Gymraeg ar draws ardal ARFOR.
13. Wedi'i reoli gan Gyngor Gwynedd a'i gyflawni'n gydweithredol gan yr awdurdodau a'r partneriaid dan gontract, adeiladodd ARFOR 2 ar y sylfeini a osodwyd gan ARFOR 1 wrth brofi dulliau newydd yn seiliedig ar egwyddor ganolog: mae economi leol gref yn hanfodol i gynnal y Gymraeg yn ei hardaloedd traddodiadol a gwledig.
14. Gan adeiladu ar y rhaglen ARFOR gynharach gwerth £2m a oedd yn gweithredu rhwng 2019 a 2021, mae ARFOR 2 wedi canolbwyntio ar annog pobl ifanc i aros yn eu cymunedau neu ddychwelyd iddynt, cefnogi mentrau lleol, hyrwyddo cyfleoedd economaidd a chymdeithasol, a chryfhau'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle a'r gymuned ehangach. Mae'r prosiect wedi creu nifer o elfennau, gan gynnwys:
 - a. **Llwyddo'n Lleol** – Canolbwyntio ar newid canfyddiadau o'r rhanbarth fel lle i fyw a gweithio ynddo, gan ddefnyddio marchnata a chymorth uniongyrchol i helpu pobl ifanc i ymgartrefu, dod o hyd i swyddi, neu ddechrau busnesau.
 - b. **Cymunedau Mentrus** - Darparu grantiau i fusnesau i greu swyddi a hyrwyddo'r Gymraeg.
 - c. **Cronfa Her** – Ariannu prosiectau arloesol ar gyfer ystod ehangach o randdeiliaid i archwilio syniadau newydd a dysgu am y berthynas rhwng yr economi a iaith, yn unol ag amcanion y rhaglen.
 - d. **Bwrlwm ARFOR** – Llinyn cyfathrebu a marchnata i hyrwyddo hunaniaeth ranbarthol a'r Gymraeg ac ymwybyddiaeth o amcanion y rhaglen.
15. Roedd ARFOR 2 yn ddull seiliedig ar leoliad ac fe'i cyflwynwyd ar y cyd gyda chefnogaeth dros 200 o bartneriaid a rhanddeiliaid. Dogfen *Diweddaru Rhaglen ARFOR 2 (wedi'i chynnwys yn y ddolen ganlynol: [Ail gam ARFOR](#))*, a baratowyd gan yr awdurdodau lleol, yn darparu manylion llawn yr allbynnau a ddarperir fel rhan o'r rhaglen, ynghyd ag astudiaethau achos ac enghreifftiau o ehangder y cymorth a ddarperir i unigolion, busnesau a chymunedau o dan y rhaglen hon. Mae hefyd yn darparu trosolwg o'r ffrydiau gwaith ac yn rhoi enghreifftiau o rai o'r nifer o sefydliadau ac unigolion o bob rhan o ranbarth ARFOR sydd wedi elwa o'r Rhaglen.
16. Comisiynwyd Wavehill Consulting Ltd i weithio ochr yn ochr â chyflawni'r gwahanol elfennau o raglen ARFOR 2 i ddarparu gwerthusiad annibynnol. Daw y gwerthusiad i'r casgliad bod y rhaglen wedi cyflawni llawer iawn o weithgarwch mewn cyfnod byr iawn. Cytunwyd ar sawl mesur perfformiad allweddol fel rhan

o'r broses contractiol ac yn gyffredinol, mae'r canlyniadau a'r allbynnau yn awgrymu perfformiad effeithiol. O'r 23 o ddangosyddion a oedd yn cynnwys targed meintiol, cyflawnodd y rhaglen 18 ohonynt neu rhagorodd arnynt. Fodd bynnag, ar gyfer rhai agweddau ar y rhaglen e.e. newid canfyddiadau ac ati, mae wedi bod yn anodd defnyddio unrhyw fesurau meintiol ystyrlon.

17. Mae'r gwerthusiad yn adrodd bod ARFOR 2 wedi cyflawni manteision economaidd yn y tymor byr, gan gynnwys:

- creu 327 a diogelu 295 o swyddi
- cefnogi 263 o fentrau newydd a 678 o fentrau presennol
- 210 o fusnesau wedi cynyddu eu defnydd o'r Gymraeg
- derbyniodd dros 200 o bobl ifanc gefnogaeth fanwl.

18. Mae'r adroddiad gwerthuso yn gwneud nifer o argymhellion eang, gan gynnwys:

1. Yr angen am ymyrraeth hirdymor i wneud gwahaniaeth gwirioneddol, o ystyried nad yw'r rhaglen gyflawni ddwy flynedd yn ddigonol i fynd i'r afael â'r heriau a osodwyd. Mae'n awgrymu ffocws ar:
 - a. rhannu arferion da a darparu arweiniad a chydlynu strategol
 - b. ymchwil, profi a threialu, gyda ffocws ar bobl ifanc
 - c. marchnata a chyfathrebu – wedi'u hanelu at newid canfyddiadau
2. Defnyddio cyfnod pontio i gynllunio'n drylwyr ar gyfer ymyrraeth hirdymor, gyda chefnogaeth barhaus i Llwyddo'n Lleol ar raddfa lai i gefnogi agweddau marchnata, ac i weithio tuag at brif ffrydio elfennau llwyddiannus ac arloesol y rhaglen
3. Cymhwyso prif wersi'r ymchwil i lywio'r camau nesaf.

4. Y Safle Presennol a'r Camau Nesaf

19. Can adeiladu ar argymhellion y gwerthusiad o ARFOR 2, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu cyllid pellach o £500k ar ffurf grant i Gyngor Gwynedd ar ran y pedwar awdurdod lleol yn y flwyddyn ariannol gyfredol hon i:

- Cefnogi rôl barhaus cydlynedd y rhaglen yng Nghyngor Gwynedd.
- Parhau â'r gweithgaredd 'Llwyddo'n Lleol' gyda ffocws ar bobl ifanc, ond ar raddfa lai.
- Can weithio'n agos gyda Wavehill Consulting Ltd, i ymgymryd ag ymarfer seibiant a myfyrio i ganiatáu i'r awdurdodau lleol nodi:
 - beth a weithiodd yn dda?
 - lle mae'r effaith wedi bod gryfaf
 - beth fu yn llai effeithiol
 - lle mae cyfleoedd i fynd â'r gwersi a ddysgwyd i weithgarwch prif ffrwd

20. Mae'r gwaith hwn yn parhau, ac mae disgwyl iddo gael ei gwblhau yn fuan ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Mae camau gweithredu i brif ffrydio rhai gweithgareddau fel cymorth busnes ar y gweill a bydd yr adroddiad terfynol yn bwysig i helpu i lywio ffordd ymlaen ar draws y swyddogaethau a gyflawnir.